

«ir-razza ttajru fuq ir-raħal tagħna u għalkemm dan ir-
«raħal ma huwa qrib l-ebda bini militari xeħtu kemm
«felhu bombi fuq djar ta' nies li qatt ma għamlulhom
«xejn, ħief li dejjem caħdu li jgħidu li huma Taljani
«bħalhom. Nannuk, nanntek, ħija Salvu, ħuk Ġanni u jiena
«konna ma' dwar il-mejda se niklu dak li Alla għoġbu
«jagħtina. F'daqqa waħda nisimgħu tisfira, tfaqqigħa li
«twerwer u xejn iżjed. Meta ġejt f'sessija sibt ruħi fl-
«isptar b'kuxtejja mdawrin f'tajjar u faxex. Meta kont
«niflaħ biżżejjed it-tabib ewlieni għarrafni li d-dar tagħna
«kienet intlaqtet u li jiena kont tlift saqajja t-tnejn; meta
«saqsejtu għal ommi, missieri, ħija u ħuk, beda jsab-
«barni mill-aħjar li jista' u qalli sabiex nitlob għar-ruħhom.

«Nittama li tinsab ferħana li tagħmel sehem minn
«dak il-ġens bojja ta' qrabatek u ta' l-għażiż ħuk.»

Zitek ŻEŻA

Port Said, 8-9-43.

Walter ZAHRA

FIT-TRIQ TAR-REBHA

Bil-imħabba lejn l-art illi tathom il-ħajja,
Bil-għelm tal-ħelsien, u bil-qawwa tas-sewwa,
Bla biża', bil-ħeġġa li tirbaħ u tegħleb,
Għaddejja bħal riefnu jeqirdu l-egħdewwa.

Isimhom hu mnaqqax fil-qlub tal-ġnus ħielsa,
Bid-demmi kisbu l-ġieħ, u fil-mewt sabu l-ġlorja,
Ifarrku w mexjin, 'il quddiem dejjem riesqa
Fit-triq li twassalhom għall-ġmiel tal-vittorja.

Dawn huma l-Qalbiena. Dawn huma s-suldati
Li ntefġu, bla lewma, fin-nar tat-taqtiġħa.
Ilkoll qed jissieltu bħal dbejjeb imgħaddba,
Ilkoll kelma waħda: Din hi l-akbar siegħa!

Wieħed hu ħsiebhom: illi jxejnu l-moħqrija.
Fehmithom li jagħtu lill-ġnus il-qawmien.
Mexjin — qishom baħar li jibla' w li jeqred.
It-triq issa qabdu tar-Rebħ u l-Helsien.

Guzè Chetcuti

IT-TAQBIDA GHALL-ILSIEN MALTI

minn I.M.A.

Meta bdiet «it-taqbida għall-ilsien malti» ħadd ma jaf
sewwa imma kulħadd jaf li meta San Pawl niżel f'Malta
mal-1900 sena ilu sab fil-Gżira nies li kien jiftehmu bejniet-
hom b'certu lsien. Mela nistgħu ngħidu bla biża' ta' xejn
li n-nies li kienu jgħammru fil-Gżira f'dak iż-żmenijiet kienu
għażlu minn rajhom għadd ta' kliem li fuqu ssejjes «Ilsien
il-Gżira».

Kemm ġnus għaddew minn fuq il-Blata tagħna jaf
kulħadd u fl-ilsien tagħna — bħal f'ġensna — hemm xi
ħjiel ta' dawn il-ġnus kollha, iżda ebda wieħed minnhom,
ukoll dawk li fi żmienhom kienu jwerwru lid-dinja bil-ħila,
qawwa u l-kobor tagħhom u jekk tridu wkoll b'għerfhom,
ma kellu s-saħħa jeqred l-ilsien malti. Għalhekk, bħal f'
ħolma, għaddew minn fuq Malta ħakkiema Rumani, Sara-
cini, Normanni, Aragoniżi, Spanjoli u wara, meta marru l-
Kavaleri, ħadu magħhom it-tmien ilsna ta' l-Ordni u meta
telqu huma ħakmu l-Franciżi u fl-aħħarnett l-Ingliżi li
għadhom f'Malta sallum, li kollha kemm huma ħallew
warajhom monumenti, drawwiet, xi kelma 'l hinn u 'l hawn,
imma «Ilsien-il-Gżira» baqa' u kif 1900 sena ilu San Pawl
semagħna ngergru bejnietna b'lsien mhux magħruf minnu,
hekk illum l-Ingliżi jismgħuna ngergru bejnietna b'lsien
malti. San Pawl u sħabu sejhulu «berber» għax ma kenux
jafu x'inhu, l-Ingliżi u kull barrani li jersaq lejn Malta jsej-
jaħlu «Ilsien Malti».

Meta l-Maltin bdew jifħu għajnejhom staqsew lilhom
infushom: «Il-għala ilsien il-Gżira nitkellmu bih imma ma
niktbuhx?» Ma nafux it-twegiba x'kienet imma nafu li x'
uħud minnhom ħassew li «ilsien-il-Gżira» kien jistħoqqlu
jkun mirqum, imsaħħaħ, imkattar u merfugħ, u minn dak
iż-żmien bdiet it-taqbida għall-ilsien malti miktub. Ikun
imbierek dak il-bniedem li fettaħ it-triq, li kif jingħad kien
Monsinjur Duzina fil-1570, triq li fiha daħlu ħafna oħrajn
fosthom il-Kanonku Ganfrancisk Agius Sultana (de Solda-
nis) li kiteb grammatka ckejkna fil-1750 u wara Mikiel An-
ton Vassalli li tana fil-1791 l-ewwel grammatka u diz-
zjunarju u xogħolijiet oħra li ta' warajhom u li għalihom
tawh l-isem mistħoqq «Missier l-Ilsien Malti».

Mit-triq ta' Vassalli għaddew P.F. Soave (1826) Peppu